

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Ε.γ.δ της κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΑΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΠΙΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

1. Περιβάλλον και συνθήκαι.

α') *ΑΙ' Αθῆναι.*

“Η ζωή του Πλάτωνος συμπίπτει πρὸς τὰ μεγάλα ἔκεινα καὶ δραματικὰ γεγονότα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, διὰ τῶν διποίων ἡ Ἰστορία ἐσημείωσε τὴν μεγαλυτέραν καὶ σπουδαιότεραν καμπήν εἰς τὴν πορείαν τῆς ἔξελίξεως.” Απὸ τοῦ 427 π.Χ., ὅτε ἐγεννήθη ὁ Πλάτων ἐν Ἀθήναις, μέχρι τοῦ 347 ὅτε ἀπέθανεν, ἔλαβον χώραν καταστροφὴν καὶ ἔξελιξις ἀπὸ ἔκεινας, αἱ ὅποιαι μόνον πρὸς καταστροφὰς ἐν τῇ φύσει καὶ πρὸς τὸ ἔργον ὑποχθονίων δυνάμεων δύνανται νὰ παρομοιασθῶσι, διότι ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν καταστροφὴν ἔκεινην καὶ ἔξελιξιν εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ τὸν πολιτικὸν βίον, ὅπως καὶ ἐκ τῶν καταστροφῶν ἐν τῇ φύσει, προέκυψαν νέαι μορφαὶ εἰς τὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ φῶς εἶδε τὸ πρῶτον ὃ ἐν λόγῳ μέγιστος τῶν φιλοσόφων, ὅταν αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ ἀρχαῖς Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εὐρίσκοντο εἰς τὸ μεσουράνημά των, ἀλλὰ μὲ κλίσιν πλέον πρὸς τὴν δύσιν καὶ πρὸς τὴν παρακμήν. Ο Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὃστις ἔξερράγη κατὰ τὸ 431 π.Χ. καὶ διήρκεσεν εἴκοσι ἑπτά ὅλα ἔτη μὲ μικρὰς διακοπάς, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑποσκάπτῃ τὰ θεμέλια, τόσον τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον καὶ τῆς Σπάρτης, τῶν δύο δηλαδὴ δυνάμεων, αἱ ὅποιαι συνεκρούσθησαν καὶ παρέσυραν καὶ ὅλας σχεδὸν τὰς ἀλλας πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰς τὴν Τιτανομαχίαν αὐτήν. Ακόμη βεβαίως ἥσαν ὅλα εἰς τὴν θέσιν των ὅταν ἐγεννήθη ὁ Πλάτων. Αἱ Ἀθῆναι παρείχαν τὴν εἰκόνα τῆς εἰς ἀνώτατον βαθμὸν ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην. Αἱ τέχναι εὐρίσκοντο εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς τελειότητές των. Τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου τοῦ Πολυγυνώτου, τοῦ Μύρωνος κλπ. ἀπέδιδον λεπτότατα συμ-
αισθήματα καὶ ἐκδηλώσεις ψυχικὰς διὰ τῶν γραμμῶνκαὶ παρα-

Πλάτων-Γ. Παναγιωτίδου

στάσεών των. Καλλιτεχνία και ποίησις είχον ύπερπηδήσει τὰ ὄρια τοῦ κοινοῦ και συνήθως, και ἔτεινον πρὸς ίδεώδεις και τελείας μορφάς, αἱ δηοῖαι φαίνονται, τόσον εἰς τὴν γλυπτικήν, ὃσον και εἰς τὴν δραματικήν ποίησιν και εἰς τὴν κωμῳδίαν τῆς ἐποχῆς ἔκεινης. Ἡ Ἀκρόπολις ἔλαμπε διὰ τῶν λευκῶν μαρμάρων τοῦ Παρθενῶνος, τῶν Προπυλαίων κλπ., συμπληρωμάσσα ᾧ ἔργον τέχνης και ἔργον τῆς φύσεως συγχρόνως, τὴν μαγευτικήν ἔκεινην εἴκόνα, ἡ δηοῖα παρουσιάζετο διὰ τῶν ἔκαιωνων και τῶν τοπείων ἐντὸς πλαισίου ἐξ ἀρμονικῶν γραμμῶν τῶν πέριξ βουνῶν, λόφων και τῆς θαλάσσης, ὑπὸ τὸ λευκὸν φῶς τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ. Τὸ θέατρον, δηοῦ ἐπαιζόντο δράματα τοῦ Σοφοκλέους και τοῦ Εύριπίδου, διὰ νὰ διαφωτίζωνται και διδάσκωνται οἱ πολῖται, διὰ νὰ «συγκινῶνται και νὰ προκαλήσαι ἡ κάθαρσις ἀπὸ τῶν παθημάτων» συνεκέντρων τακτικῶς τὰ πλήθη, και ἐξ αὐτοῦ ὁ Εύρυπίδης, μὲ τὸν χορὸν τῆς «Μηδείας» ἔξυμνησε τὰς Ἀθήνας και τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 431 π.Χ., ἐνῷ ὁ Ἀριστοφάνης μὲ τὰς κωμῳδίας του και τὴν λεπτήν σάτυραν διεσκέδαζε τοὺς θεατὰς και ἥλεγχε συγχρόνως τὰς δρώσας εἰς τὸν κοινωνικὸν και τὸν πολιτικὸν βίον προσωπικότητας. Εἰς τὰ γυμναστήρια και εἰς τὰς στοάς, ὅπου Πίνακες τοῦ Πολυγγνώτου ἐτερπον και ἐδίδασκον, ἐπεδιώκετο ἐπίστης Ιδεώδης και τελεία διάπλασις τῶν σωμάτων και τῶν ψυχῶν, ἀθρόα δὲ προσήρχετο ἡ νεότης διασκορπίζουσα παντοῦ τὴν χαρὰν και τὴν ἐλπίδα διὰ τὸ μέλλον. Εἰς τοὺς διαφόρους διμήλους τῶν νέων, ἐδώ διεκρίνετο ὁ Σωκράτης συζητῶν μὲ τὸν Ιδικόν του τρόπον, ἔκει Σοφισταὶ ἔκαμνον τὰς ἐπιδείξεις των, ἀλλοῦ μεσήλικες και γέροντες παρηκολούθουν τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις. Ὁχι πρὸ πολλοῦ και ὁ Ἡρόδοτος κατεμάγευε μὲ τὰς ιστορίας του τὴν νεότητα. Ἡ τελειότης εἰς τὴν ποίησιν και εἰς τὰς πλαστικὰς τέχνας, ἡ ἐμβάθυνσις εἰς τὰ προβλήματα τῆς φύσεως και τῆς ζωῆς, φιλοσοφία και φιλοκαλία, ἀπετέλουν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῷ ὁ μαῦρος καπνὸς τοῦ Πολέμου ἐσκέπαζεν δλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ὄριζοντα. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀνησύχει πολὺ τοὺς Ἀθηναίους. Εἶχον δοκιμάσει ήδη τὴν ἐπιδρομήν τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα των Ἀρχιδαμον, και ἡ ἐκ τοῦ περιφήμου λοιμοῦ συμφορὰ δὲν εἶχε φέρει εἰς ἀπελπισίαν τὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως συγκεντρωθέντα λαόν.¹⁾

1) Κατὰ τοὺς ιστοριογράφους, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοπονησιακοῦ πολέμου δινήρχετο εἰς 170 χιλιάδας περί-

‘Η ἐλπὶς διὰ τὴν νίκην ἦτο μεγάλη ἀκόμη, καὶ ἐστηρίζετο εἰς τὰ μακρὰ τείχη, εἰς τὸν στόλον, εἰς τὴν ἀλκιμὸν νεότητα, εἰς τὸ μεγαλεῖον τέλος καὶ τὴν ἀκμὴν τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὅποιαι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔκαμνον τοὺς πολίτας νὰ εἰναι ὑπερήφανοι καὶ νὰ ἔχουν αὐτοπειθήσιν. Τὴν δλιγοψυχίαν καὶ τὸν φόβον, ὃπου καὶ ἀν ἔξεδηλοῦντο, κατεπολέμουν οἱ λόγοι τῶν ρητόρων καὶ τῶν πολιτικῶν, οἵτινες καὶ ἐκ τῶν συμφορῶν ἐγνώριζον νὰ ἀντλοῦν ἐπιχειρήματα διὰ νὰ τονώνουν τὸ ἡθικὸν τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ κάμνουν μεγαλυτέραν τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἄγουν καὶ φέρουν αὐτὸν ὅπως ἥθελον.

‘Η γλαυκῶπις θεὰ Ἀθηνᾶ, τὸ ἄγαλμα τῆς ὅποιας εἶχε κατασκευάσει δ. Φειδίας, ἔξουσίαζε πολλάς συμμάχους πόλεις καὶ τὸ συμμαχικὸν ταμείον ὅλων αὐτῶν ἦτο εἰς τὸν ὅπισθεν τοῦ ἀγάλματος αὐτῆς χῶρον. Ἐκράτει ἀσπίδα, δόρυ καὶ τὴν Νίκην, καὶ τοῦτο ἀνεβίβαζε τὴν πίστιν καὶ τὴν φιλοδοξίαν τῶν Ἀθηναίων μέχρι τοῦ σημείου νὰ θεωρῶσι βεβαίαν τὴν ἐπικράτησιν καὶ κυριαρχίαν τῶν ἐφ’ ὅλων τῶν ἀλλών Ἐλλήνων. Οἱ ἐμπορικὸς στόλος τῶν Ἀθηνῶν διέπλεε τὰς θαλάσσας ἀπὸ Γιβραλτάρ μέχρι Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ Εὔξείνου πάντου. Εἰς τὸν Ἐλλήν ποντὸν καὶ ἐκατέρωθεν τῶν στενῶν ἐπὶ τῆς Μικρασιατικῆς καὶ ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Παραλίας, πλούσιαι ἀποικίαι καὶ ισχυραὶ φρουραὶ εἰργάζοντο διὰ τὸν πλοῦτον, διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ διὰ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Περικλέους, ὅστις εἰς τὸν περίφημον ἐπιτάφιον λόγον του, ὃπως περιέλαβεν αὐτὸν ὁ Θουκυδίδης, μὲν ὑπερηφάνειαν καὶ πλήρη συνείδησιν περιέγραψεν ὅλα αὐτά.

Ταῦτα πάντα ὅμως ἦσαν ἐκδηλώσεις μόνον τῆς δυνάμεως καὶ ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν. ‘Η οὐσία τῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ ἀκμῆς συνίστατο, ἀφ’ ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ἐπίδρασιν καὶ δύναμιν τῶν παραδόσεων, ἀφ’ ἑτέρου δ’ εἰς τὴν πολιτειακὴν ἔξελιξιν, ἡ ὅποια ἔφερεν εἰς τὸν ἀρμονικὸν συνδυασμὸν σχέσεων κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ἀτόμου ἢ προσωπικότητος. Τὸ κοινωνικὸν σύνολον διὰ τῶν νόμων ἐβασίζετο μὲν εἰς τὰς παραδόσεις καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα, καθ’ ὃ ἡ Πόλις εἶχεν ἀπεριόριστα δικαιώματα, ἔφερντις εἰς διὰ τῶν νόμων καὶ τῶν ἡθῶν νὰ χορηγῇ ὅλα τὰ

που ἐλευθέρων πολιτῶν, εἰς 14 χιλιάδας μετοίκων καὶ εἰς 150 χιλιάδας δούλων. Μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν ἡ μέση καὶ ἀνωτέρα τάξις ἀντιπροσώπευον μεγαλύτερον ἀριθμόν. (Πρβλ. Ed. Meyer: Geschichte d. Altertums IV σελ. 416).

μέσα άναπτύξεως και άναπτυξιώς εἰς τὸ ἄτομον. Τοῦτο ἐν Ἀθήναις δὲν ἦτο ἀπλοῦν στοιχεῖον, ἀντιπροσωπεῦον ἀπλῶς ἓνα ἀριθμὸν ἐντάξει τοῦ συνόλου, ἀλλὰ προσωπικότης διὰ τοῦ Πολιτεύματος καὶ τῆς ψήφου ἐνυπαρχεῖν εἰς τὰ κατὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ τὰς τύχας αὐτοῦ, Ιδίᾳ ἀφ' ὅτου ὁ Κλεισθένης δ' Ἀλκμαϊωνίδης περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑκτου π.Χ. αἰῶνος εἶχε μεταρρυθμίσει τὸ Πολίτευμα τοῦ Σόλωνος καὶ ἐπιβολεῖ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἡ πόλις ἔθεώρει πρώτιστον ἔργον τῆς τὴν μόρφωσιν καὶ διαπαιδαγωγησιν τῶν πολιτῶν. Μακρὰ ἔξελιξις καὶ ζύμωσις, διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ περιπέτειῶν εἶχε φέρει εἰς τὴν τελειοποίησιν αὐτὴν τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων. Τὴν παλαιάν μορφὴν βασιλείας μέχρι τοῦ Κόδρου, διεδέχθη ἡ βασιλεία τοῦ Σόλωνος (590 π.Χ.), καὶ ταύτην ἀκολουθεῖ τὸ διὰ τῆς Νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος ἐπιβληθὲν δημοκρατικὸν πολιτείαν μαζί, τὸ δποῖον διὰ τοῦ κανονισμοῦ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πλούτου καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, είχεν ἐπιφέρη ἀναστασιν καὶ ἀνανέωσιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἡκολούθησεν ἡ περίοδος τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατίδων καὶ μετὰ ταύτην ἐγένοντο αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Κλεισθένοις καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς δημοκρατίας, ἡ δποία ἐφ' ὅσου μὲν ἐκυβέρνα δ' Ἀρεις Πάγος καὶ εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν ἐπὶ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τοῦ Πολιτεύματος καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Νόμων, ἀπετέλει Ἰδεώδη μορφὴν πολιτεύματος, ὅταν ὅμως ἀφρέθη ἡ ἔξουσία ἀπὸ τὸν Ἀρειον Πάγον καὶ ἐδέθη εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἔξεφυλλοθη βαθμηδὸν καὶ ἐπετάχυνε καὶ τὴν γενικήν παρακμήν.

Καθ' ἐλην αὐτὴν τὴν ἔξελιξιν καὶ τὰς ἐπελθούσας μεταβολὰς μία ἀνωτέρα κοινωνικὴ τάξις ἀνάγουσα τὴν ιστορίαν καὶ τὰς γενεαλογίας τῆς εἰς τοὺς παλαιοὺς βασιλικοὺς οἴκους καὶ διὰ τούτων εἰς τοὺς παλαιοὺς Μύθους, ἡ τάξις τῶν «γηγενῶν καὶ αὐτοχθόνων», διατηρεῖται καὶ διατηρεῖ τὰς παλαιάς παραδόσεις, αἱ δποῖαι καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν βίον παρεΐχον εἰς αὐτὴν ὡρισμένα, ἔχι ἀνευ σημασίας, δικαιώματα καὶ προνόμια. Τοιουτοτρόπως ἔχομεν πάντοτε μίαν ἀνωτέραν κοινωνικήν τάξιν. Ἀπὸ τοῦ Κόδρου, τοῦ δποίου ούδεις ἔθεωρήθη ἀξιος διάδοχος εἰς τὸ ἀξιωματοῦ βασιλέως, ἀρχεται ἡ κυριαρχία τῆς ἀνωτέρας αὐτῆς τάξεως τῶν εύπατριδῶν, τῆς Ἀριστοκρατίας διὰ τῶν «ἀρχόντων» καὶ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ πίεσις, ἡ οἰκονομικὴ πρὸ πάντων, τῶν κατω-

Τέρων κοινωνικῶν τάξεων, ἡ καταστήσασα ἀναγκαίας τὰς Νομοθεσίας τοῦ Δράκοντος (620 π.Χ.) και κατόπιν τοῦ Σόλωνος (594 π.Χ.). Πρὸ τοῦ Σόλωνος, δηλαδὴ πρὸ τοῦ 600 π.Χ. αἱ Ἀθῆναι, λόγω τῶν κοινωνικῶν ἀγώνων και τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας, εύρισκοντο εἰς ὅχι εὐχόριοτον κατάστασιν. Ἐπὶ πλέον ἐστεροῦντο και λιμένες, και ἐλευθέρας ἐμπορικῆς κινήσεως, διότι οἱ Μεγαρεῖς και οἱ Αιγινῆται κατεῖχον τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας και διὰ τῆς βιομηχανίας και τοῦ ἐμπορίου των ἀπετέλουν σοφαρὸν και ἐπικίνδυνον ἀνταγωνιστὴν. Ὁ ὑποφέρων οἰκονομικῶς και κοινωνικῶς λαὸς τῆς λεπτογέους Ἀττικῆς και τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἦτο δυνατὸν ὑπὸ τοιαύτας συνθῆκας νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἀνωτέρου πολιτισμοῦ και πνευματικῆς ζωῆς. Ὁ Σόλων, ὡς πολιτικὸς και νομοθέτης ἐμπειρος, διόποιος «πολλῶν ἀνθρώπων ἀστεα» εἶδεν και πολλὰ εἶχε μελετήσει, ως ποιητὴς ἐπίσης γνωρίζων μὲ τὸν ἴδιον του τράπεζον νὰ ἐμψυχώνῃ και ἐνθουσιάζῃ τὰ πλήθη, διὰ τῶν ποιημάτων του ἐνίσχυσε τὸν λαὸν ἥθικῶς και διὰ τῆς γνωστῆς νομοθεσίας του ἔξησφάλισε τὴν κοινωνικὴν ὄρμονίαν, τὴν τάξιν, τὴν δικαιοσύνην και μετ' αὐτῶν ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἀναδείξεως και τῆς εὐημερίας τῶν Ἀθηνῶν, ἡ διόποια ἡρχισε μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Σαλαμίνος. Εἰσήγαγε τὸ τιμοκρατικὸν πολίτευμα, τὸ διόποιον κατέλυσε μὲν ἡ τυραννία τοῦ Πεισιστράτου, ἀλλὰ μόνον κατά τὴν μορφήν. Πράγματι και κατ' ούσιαν, και παρὰ τοῦ τυράννου ἐτηρήθησαν αἱ ἀρχαι και οἱ πολιτικοὶ σκοποὶ τοῦ Σόλωνος. Ἀνεπτύχθη ἡ ναυτικὴ δύναμις και ἐπιρροὴ τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἐμπόριον και ἡ ἐπικοινωνία πρὸς ἄλλας χώρας, ἰδίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ ποίησις τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἀργιλόχου και ἡ φιλοσοφία τῶν ἔξι Ἰωνίας φιλοσόφων ἡρχισαν τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν των εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν. Πολλοὶ ποιηταί, φιλόσοφοι, καλλιτέχναι κλπ. ἀρχίζουν νὰ ἐπισκέπτωνται τὰς Ἀθήνας και αἱ τέχναι και ἡ ποίησις ὅχι μόνον διαδίδονται, ἀλλὰ και διαμορφώνονται ἀπὸ τὸ λεπτὸν ἀττικὸν πνεῦμα. Ἀπὸ τὸ ξένον και διαδοθὲν διαμορφώνεται και παράγεται νέον τι. Τὸ δρᾶμα και ἀργύτερον και ἡ κωμῳδία μὲ τὰ στοιχεῖα, τὰ διόποια ἥλθον, λαμβάνουσι τὴν τελειοτέραν διαμόρφωσιν και γίνονται καθαρῶς δημιουργήματα τῆς Ἀθηναϊκῆς πνευματικῆς ζωῆς. Δι' αὐτῶν ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος καθίσταται Ισαξία και Ισοδύναμος πρὸς τὴν Ἰωνικήν, εἰς τὴν διόποιαν ἀπήγγελλον οἱ ραψῳδοὶ τὰ ἐπη τοῦ Ὁμήρου, ἀτινα τώρα συγκεντρώνονται εἰς δύο, εἰς τὴν Ἰλιάδα και τὴν Ὅδύσσειαν.

Παρομοίαν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν λαμβάνουσι καὶ αἱ ἄλλαι καλαι τέχναι. Ἡ κατάργησις τῆς τυραννίας φέρει εἰς νέας κοινωνικάς καὶ πολιτικάς μεταρρυθμίσεις, ἀλλὰ κατ' ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῆς Νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος. Ο Κλεισθένης διὰ τῆς διαφρέσεως τῶν κατοίκων εἰς δέκα φυλὰς καὶ ἑκατὸν δήμους, διὰ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων, διὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου κλπ. ἐπιβάλλει τὴν μορφὴν ἐκείνην τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τῆς ὅποιας είχον ἀνάγκην αἱ Ἀθῆναι διὰ νὰ ἔναρμονισθῶσιν αἱ σχέσεις καὶ ἀλληλεπιδράσεις κοινωνικοῦ συνόλου καὶ προσωπικότητος. Αἱ αὐθαιρεσίαι ἐκείνου περιωρίζοντο διὰ τὸν Ἀρείον Πάγον, καὶ αἱ ὑπερβασίαι ταύτης καὶ οἱ κίνδυνοι ἔξι ἀτομικῶν βλέψεων καὶ φιλοδοξιῶν, διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ. Τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ηύνόησε παρὰ πολὺ καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἔξελιξιν. Ἡ κωμῳδία καὶ ἡ δραματικὴ ποίησις τοῦ Εύριπίδου, αἱ ὅποιαι ἐπεδίωκον τὴν διαφώτισιν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ θάτο ἀδύνατον νὰ ἀναπτυχθοῦν ἀνευ τῆς δημοκρατίας. Τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἀκολουθεῖ τὴν ἔξελιξιν του, ἀλλ' αὕτη φέρει δυστυχῶς εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἔξουσίας, ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου περὶ τὰ μέσα τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς μάζης, ἥτις οὔτε νὰ κυβερνᾷ, οὔτε νὰ κυβερνᾶται ἔγνωριζεν. Ἐπομένως αἱ τύχαι τῆς πολιτείας ἔξηρτήθησαν τώρα κυρίως ἀπὸ τὰς κυβερνώσας Προσωπικότητας, αἵτινες ἐάν μὲν ἥσαν καλαι καὶ είχον ὑπ' ὅψιν τὸ «κοινὸν συμφέρον» ἐκυβέρνων καλῶς, ἀν δ' ἥσαν κακαί, κακῶς. Ἡ μεγάλῃ προσωπικότητης τοῦ Περικλέους κρατεῖ ἀκόμη τὴν δημοκρατίαν ὑψηλὰ καὶ συνεχίζει τὸ ἔργον τοῦ Κλεισθένους. Ἄλλα μετά τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους κατὰ τὸ 429 π.Χ. ἔρχεται ὁ Κλέων εἰς τὰ πράγματα καὶ ἡ δημοκρατία διὰ τῆς δημαγωγίας στρέφεται πρὸς τὸν κατήφορον καὶ τὴν παρακμήν συμπαρασύρουσα καὶ τὰς Ἀθῆνας.

β'. Ἡ ἀνωτέρα κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν.

Μέσα εἰς τοιοῦτον περιβάλλον καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἀρχίζει ἡ ζωὴ τοῦ Πλάτωνος. Ἄλλα τὸ περιβάλλον δὲν δημιουργεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν. Ἀποτελεῖ δρόν καὶ ἔδαφος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἐκείνου τὸ ὅποιον φέρει δὲ ἀνθρωπος ἐκ φύσεως, καὶ τὸ ὅποιον πρωτίστως ἀναπτύσσεται καὶ διαμορφώνεται ἐντὸς τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαίρας τῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων

καὶ ἐκ τῶν σχέσεων, ἐκ τοῦ θῆμος καὶ ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ συνόλου τῶν ἀποτελούντων τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς μελῶν.¹⁰ Οπως εἰς τὸ ἔδαφος ἐκαστον φυτὸν καὶ ἀνθός ἀναπτύσσει ὅ, τι ἴδιότυπον καὶ ἴδιόμορφον ἔθηκεν ἐντὸς του ἡ φύσις καὶ ἡ κληρονομικότης του, οὕτω καὶ εἰς τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ εἰς τὰς συνθήκας τὰς κοινωνικός, ἐκαστες δινθρωπίας ἀναπτύσσει ὅ, τι ἔμφυτον καὶ ἐνδιάθετον ἔχει ἴδιομόρφως, ζωηρῶς μὲν καὶ ἀκωλύτως ἐάν τὸ περιβάλλον καὶ αἱ συνθῆκαι εἰναι εὔνοϊκαι, ἀσθενᾶς δὲ καὶ μετ' ἐμποδίων ἐάν τὸ περιβάλλον καὶ αἱ συνθῆκαι δὲν εἰναι εὔνοϊκαι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὸ περιβάλλον τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὰς τότε συνθήκας βλέπομεν μὲν τοὺς ὄρους, ὑφ' οὓς ἐγένετο ἡ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἴδιόμορφες καὶ ἴδιότυπες ἀνάπτυξις τοῦ Πλάτωνος, τὴν πρώτην ὅμως διαμόρφωσιν αὐτῶν καὶ ἀναπτύξιν, πρέπει νὰ ζητήσωμεν εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἀτμόσφαιραν, αὐτὴν δὲ τὴν ἴδιομορφίαν καὶ ἴδιοτυπίαν, τὴν φύσιν δηλαδὴ καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Πλάτωνος, εἰς τὴν ψυχοπνευματικὴν αὐτοῦ σύνθεσιν, ὑφ' ἥν ἐννοοῦμεν, τὴν σωματικὴν διάπλασιν, τὰς τάσεις, τὰς κλίσεις καὶ τὴν πνευματικὴν ἴδιοσυγκρασίαν. Καὶ περὶ μὲν τῆς οἰκογενείας ὑπὸ στενωτέρων ἔννοιαν, καθὼς καὶ περὶ τῆς ψυχοπνευματικῆς συνθέσεως καὶ ἴδιοτυπίας τοῦ Πλάτωνος, θὰ γίνη λόγυς ἐκτενῆς εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια. Ἐνταῦθα ὅμως πρέπει νὰ ἀσχοληθῶμεν χάριν τῆς κατανοήσεως τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων τοῦ Πλάτωνος κατόπιν, εἰς τὰ κατὰ τὸ περιβάλλον ἐκείνο τὸ ἴδιαίτερον, εἰς τὸ ὅποιον ἔζη ἡ οἰκογένεια τοῦ φιλοσόφου καὶ διὰ τῶν παραδόσεων τοῦ ὅποιού ἐτρέφετο πνευματικῶς.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐσημειώθη καὶ ἀνωτέρω, ὑπῆρξεν ἐν ἀνώτερον κοινωνικὸν στρῶμα, ἡ ἀνωτέρα κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὅποιας τὰ προνόμια καὶ τὰ δικαιώματα ἦσαν ἀνεγνωρισμένα πάντοτε καὶ ἡ ἐπιρροή της τόσον εἰς τὸν πολιτικόν, ὃσον καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον διετηρεῖτο καὶ κατ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν τέταρτον αἰῶνα π.Χ. Εἰς τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν τάξιν καὶ κοινωνίαν ἦτο κληρονομικόν, τρόπον τινά, τὸ στριτιωτικὸν ἐπάγγελμα, οἱ δὲ Στρατηγοί, τὸ ἀξίωμα τῶν ὅποιων ἔδιδε πρωτοβουλίαν καὶ εἰς πολιτικὰ ζητήματα, προήρχοντο ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ αὐτὴν τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν τάξιν ἀνῆκε καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Πλάτωνος. Αὐτῆς τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰ ἰδεώδη εἶχεν ἐμποτισθῆ καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὴν πατρικὴν του οἰκίαν, καὶ οἱ Διάλογοι αὐτοῦ ἀντικατοπτρίζουσι τὸν βίον καὶ τὰς συναναστροφές τῆς ἀνωτέρας

αύτῆς κοινωνικῆς τάξεως. Ἀπό τοιούτους κύκλους προῆλθεν ἡ ἔμπνευσις καὶ αὐτοὺς τοὺς κύκλους ἀντιπροσωπεύουν ὡς ἐπί τὸ πλεῖστον τὰ πρόσωπα τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων. Οἱ κοινωνικοὶ αὐτοὶ κύκλοι ξένεναι μεγάλοι. Οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτοὺς γνωρίζουσι προσωπικῶς ἡ κατ'οἰκογενείας ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Ὁνομάζουν ἀλλήλους μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἔθεωρετο ἔνδειξις εὐγενείας, ἐνῷ τὸ γενικὸν τῆς οἰκογενείας ὄνομα ἔχρησιμοποιείτο ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τελετῶν καὶ θρησκευτικῶν καθηκόντων. Συχνάκις ἀποντάται εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος ἡ φράσις: ὁ υἱὸς τοῦ ἀνδρὸς ἑκείνου (τοῦ γνωστοῦ), διότε σημαίνει ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς τὸ ὄνομα. Τὸ τοιοῦτον ἀπετέλει βεβαίως ἀντίθεσιν τρόπος τὰ δημοκρατικά ἥθη, καθ' ἄ, ἐκαλεῖτο τις διὰ τοῦ ὄντος τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνῆκεν. Ὁ Πλάτων σκοπικῶς μᾶλλον ὄνομάζει πρόσωπα τῶν διαλόγων του διὰ τοῦ ἐπωνύμου τῆς φυλῆς των, ἐνῷ ὁ Ἐριστοφάνης κατὰ κανόνα πράττει τοῦτο, διότι τὰ πρόσωπα τῶν κωμωδιῶν του πρέρχονται ἐκ τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐν λόγῳ ἀνωτέρα κοινωνία δὲν ἦτο περιωρισμένη κατὰ τρόπον ὡστε νὰ μὴ δέχηται νέα μέλη. Ὁρος ὅμως κατατάξεως εἰς αὐτὴν ἦτο, μετὰ τῆς ἀναγκαίας περιουσίας, καὶ ζωὴ καὶ μόρφωσις ἀνάλογος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἀνωτέρας αὐτῆς κοινωνίας. Κατὰ πρῶτον ἦτο ἀπηγορευμένη παντὸς εἴδους ἐργασία χάριν πορισμοῦ τῶν πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ Σωκράτης ὡς ππωχὸς ἦτο δεκτὸς κατ'έξαίρεσιν. Ἔὰν ὅμως θὰ ἐδίδασκεν ἀντὶ ἀμοιβῆς, θὰ ἦτο ἀδύνατον καὶ αὐτὸς νὰ ἐπικοινωνήσῃ πρὸς τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν κοινωνίαν, καθ' ὃν τρόπον ἐπεκοινώνει, καλούμενος εἰς συμπόσια κλπ. Τὸ πολὺ πολὺ θὰ συγκατελέγετο μεταξύ τῶν σοφιστῶν, τοὺς δποίους οἱ εὐγενεῖς δριστοκράται ἀντήμειβον, περιεποιοῦντο, ἀλλ' ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ σήμερον ἀνθρωποι ἀνωτάτης τάξεως περιποιοῦνται τοὺς λογίους, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς καλλιτέχνας. Ὁ Φειδίας ἦτο διὰ τὸν Περικλῆν καὶ διὰ τὸν Πλάτωνα χειρῶναξ. Ὁ Κρίτων ὁ φίλος καὶ ἀφωσιωμένος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους ἦτο πλουσιώτατος, ὡς δισχειρίζομενος ὅμως μόνος τὴν περιουσίαν του ἔμεινε μακράν ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν κοινωνικὴν τάξιν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Κλέων δὲν ἦτο βυρσοδέψης, διότι ὁ πατήρ του ἀκόμη ἀνῆκε εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν τῶν πολιτῶν καὶ φορεογουμένων, λόγω τῆς μεγάλης περιουσίας του, ἀλλὰ λόγω τῶν τρόπων του εἶχεν ἀποκλεισθῆ ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν κοινωνίαν. Τούγαντίον δὲν νέος καὶ ώραίος Σοφοκλῆς, ὁ Εραματικὸς ποιητὴς,

μολονότι είχε πατέρα έργοστασιάρχην, όταν άκομη έδιδαξε τὴν πρώτην τραγωδίαν του ἔγινε δημοφιλέστατος, δχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν Ἀλκιβιάδην ἀρχότερον. Ἐπαιζε πολὺ ὡραῖα τὴν σφαῖραν, τὴν κινάραν καὶ ἡτο ἀριστος ἵππεύς. Διὰ τοῦτο αὐτὸς ἔδιδε τὸν τόνον εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀνωτέρας ἀθηναϊκῆς κοινωνίας καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἀνωτατα ἀξιώματα πολιτικά, ἐκλεγεὶς μάλιστα κοι ἀτραπηγός.

Τὰ σωματικὰ χαρίσματα είχον μεγάλην ἐπίσης ἀξίαν καὶ σημασίαν. Τούτου ἔνεκα ἡ ἀσκησις καὶ γυμναστική, ἡ Ἰππασία καὶ τὸ κυνήγιον καὶ πᾶν ἄλλο παρόμοιον μέσον σωματικῆς διαπλάσεως, ἀπετέλει διαρκῆ ἐνασχόλησιν τῶν εὐγενῶν. Ἰππους ἔτρεφον μόνον οἱ πλουσιώτατοι ἐν Ἀττικῇ, τὸ δὲ τοιοῦτον ἐθεωρεῖτο δχι μόνον εὐγενῆς ἐνασχόλησις, ἀλλά καὶ ἔξυπηρέτησις τῆς πατρίδος δι' ἐνισχύσεως τοῦ Ἰππικοῦ καὶ διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰς ἀρματοδρομίας. Ὁταν δὲ Ἀλκιβιάδης ἔστειλεν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἀρκετὸν ἀριθμὸν ἀρμάτων καὶ ἐνίκησεν εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐπανηγυρίσθη τὸ τοιοῦτον ὡς νίκη ἐν Ἀθήναις. Καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς προσωπικοὺς ἀγῶνας, δρόμον, πάλην, πυγμαχίαν κλπ., διὰ τοὺς ὅποιους ὁ Σόλων είχεν δρίσει καὶ βραβεῖα, ἐθεωρεῖτο τιμητική. Διαρκοῦντες δμως τοῦ Σου αἰῶνος ἡ ἀνωτέρα κοινωνία ἀπεσύρετο βαθμηδὸν ἀπὸ αὐτούς, δσω οἱ ἔξ ἐπαγγέλματος ἀθληταὶ ἐκέρδιζον ἐδαφος. Μόνον εἰς τὰ "Ισθμιαὶ καὶ εἰς τὰ Πύθια ἐλάμβανον ἀργότερον μέρος παῖδες καὶ ἔφηβοι.

Ἡ Μούσικὴ ἐκαλλιεργεῖτο καὶ ἔδιδάσκετο ἔξ ίσου πρὸς τὴν Γυμναστικήν. Ὁ νέος ἐπρεπε βεβαίως, συνοδευόμενος ἀπὸ ἓνα ἢ περισσοτέρους δούλους, νὰ διέρχηται ἀρκετὰς ὡραὶ καθ' ἡμέραν εἰς τὴν παλαιόστραν, εἰς τὸ Ἰπποδρόμιον κλπ., κατὰ τὰ δεῖπνα δμως καὶ συμπόσια ἐθεωρεῖτο ἀναγκαῖον νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ συνοδεύῃ διάτης κιθάρας ἐν ἔσμα του, ἀποτελούμενον κατὰ προτίμησιν ἀπὸ στίχους ἰδιούς του. Ἐκαστος ἐπρεπε νὰ ἐπιδεικνύῃ μόρφωσιν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς συναναστροφάς, διὰ τῶν γνώσεων του ἐκ τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως καὶ ἐκ τῆς ἐν γένει πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ συγγραφὴ δραμάτων ἐθεωρεῖτο λίαν τιμητική, μόλονότι ἀπέφερε καὶ χρηματικὰ κέρδη. Δὲν ἐπετρέπετο δμως οἱ τοιοῦτοι ἀριστοκράται ποιηταὶ νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις ὡς ἡθοποιοὶ (ὑποκριταί). Τὴν νέαν παῖδειαν καὶ τὴν πολιτικὴν τέχνην (ρητορικὴν κλπ.) ἦν ἐπηγγέλλοντο οἱ Σοφισταὶ, ἥκουν καὶ παρηκολούθουν εὐχαρίστως, πρὸς τοὺς Σοφιστὰς δμως ἐφέροντο οἱ εὐγενεῖς ὅπως οἱ παλαιότεροι βασιλεῖς, τύραννοι καὶ ἀρχοντες

πρὸς τοὺς φιλοσόφους, πρὸς τοὺς ραψωδοὺς καὶ πρὸς τοὺς ποιητάς.

Τὰ ἡ θη τῆς οὐνωτέρας αὐτῆς κοινωνικῆς τάξεως διέφερον απὸ τὰ τοῦ κοινοῦ λαοῦ καὶ ἀπὸ τὰ τῶν ξένων (βαρβάρων). 'Ο Ομηρὸς ήτο δι' αὐτὴν ὅχι μόνον πηγὴ σοφίας, ἀλλὰ καὶ κῶδις ἡθικῆς διὰ τῶν τύπων καὶ χαρακτήρων τῶν ἡρώων του. Κατὰ συνδυασμὸν τρόπος τὰς ἡθικὰς ἀρχὰς τῶν ἑπῶν καὶ ἡθῶν ἐκ παραδόσεως τηρουμένων καὶ ισχυόντων, εἶχε διαμορφωθῆναι ηθικὴ τις συνδυάζουσα τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς βουλήσεως. 'Η ἐλευθερία συνίστατο εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐνεργητικότητος, τῆς δραστηριότητος, τῆς ἐπιτηδειότητος, καὶ ὁ περιορισμὸς ἀφεώρα εἰς τὴν συμφωνίαν τῶν πράξεων πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ πρὸς τοὺς ἀγράφους νόμους. 'Υπὸ τὴν πρώτην μορφὴν ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρετῆς, καὶ ὑπὸ τὴν δευτέραν τὸ μέτρον τῶν πράξεων καὶ τοὺς κανόνας ἐκείνους, οἵτινες ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἐμανθάνοντο καὶ ἐφηρμόζοντο, ἀφεώρων δὲ εἰς τὴν πρὸς θεοὺς λατρείαν, εἰς τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς τιμήν, εἰς τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην. 'Ἐκ τούτων ἐπήγαγεν καὶ ἄλλαι ὑποχρεώσεις, ὥσπερ εἴναι λ.χ. τὸ νὰ θεωρῇται ἱερὸν πρόσωπον ὁ κῆρυξ, τὸ νὰ θάπτωνται οἱ νεκροί, τὸ καθῆκον τοῦ νὰ παρέχηται προστασία εἰς τοὺς ζητοῦντες αὐτὴν ξένους, τὸ νὰ μὴ θανατώνηται ὁ παραδιδόμενος ἔχθρος, ἡ ὑποχρέωσις τοῦ νὰ παρέχηται πῦρ καὶ ὑδωρ εἰς τὸν ζητοῦντα, καὶ ἄλλοι κανόνες.

'Αρετὴ ἐσήμαινεν ἰκανότητα, τελειότητα καὶ ἀνάδειξιν δι' ἐπιτηδειότητος ἀτομικῆς. Τὸν ἐνάρετον ἐπρεπε νὰ ἀγαποῦν οἱ φίλοι του καὶ νὰ φοβῶνται οἱ ἔχθροι του. 'Ἐντεῦθεν παρήγοντο καὶ ἄλλαι μερικαὶ ἔννοιαι, εἰδὲς γνωρισμάτων τῆς ἀρετῆς: 'Η φιλία, τὸ θάρρος, ἡ ἀνδρεία. Καὶ ἡ πανουργία ('Οδυσσεὺς) καὶ ἡ ἰκανότης νὰ βλάπτῃ τις τοὺς ἔχθρούς ἐθεωροῦντο ἀρέται. 'Άλλα ὅλα αὐτὰ ἀπήτουν μέτρον ἐκτιμήσεως, καὶ ἡ τήρησις τοῦ μέτρου αὐτοῦ, ἐπέβαλλε τὴν αὐτοκυριαρχίαν κοιτὴν αὐτοσυγκράτησιν, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην. 'Ο ἔχων ὅλας αὐτὰς τὰς ἴδιότητας καὶ ἀρετὰς μετὰ τῆς εὐγενείας καὶ τοῦ Πλούτου, ἐθεωρεῖτο δλβικός καὶ εὐδαιμών, ἀπολαύων τῆς εύνοιας τῶν Θεῶν. 'Ο τοιοῦτες ὅμως δὲν ἐτρεφεν ἐλπίδας περὶ ζωῆς μετὰ θάνατον. Τὴν ἀθανασίαν του. ἐθεώρει συνεχιζομένην εἰς τὰ τέκνα του. «'Υγεία είναι τὸ πρωτιστὸν ἀγαθὸν εἰς τοὺς θυντούς, καλλος τὸ δεύτερον (σωματικὸν καὶ ψυχικὸν βεβαίως), πλούτος τὸ τρίτον καὶ ζωὴ μὲ φίλους τὸ τέταρ-

τον». Αύτὸν τὸν ὅμνον ἐψαλλόν συχνά οἱ νέοι εἰς τὰ συμπόσια, καὶ εἰς αὐτὸν φαίνουται τὰ ἴδεωδη τῶν, ἀτινα μετὰ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἔκαμνον τὸν δυτῶς εύτυχη. Τὴν ἐκφρασιν τοῦ ἴδεωδους τῆς ἀρετῆς, τῆς εὔπραγγιας καὶ τῆς εύτυχίας, ἀπετέλει ἡ ἔννοια τῆς Καλογραφίας, ὑφ' ἣν συνεδέοντο σωματικά, ψυχικά καὶ ἡθικά προτερήματα. Οἱ φιλόσοφοι προσεπάθουν νὰ δώσουν ἄλλην ἔρμηνειαν εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτήν, καὶ ἡ Δημοκρατία ἐπεδίωκε τὴν κατάργησίν της, διότι περιελάμβανε τὰ γνωρίσματα εὐγενείς, πλούτου, διακρίσεως, καὶ ἦτο ἀντίθετος κατ' οὐσίαν πρεστή τὴν καλλιεργουμένην ισότητα τὴν πολιτῶν. Ἀνωφελῶς ὅμως· ἡ ἀνωτέρα κοινωνικὴ τάξις εἶχεν ίδιαιτέρας πάντοτε ἀντιλήψεις περὶ καλοκαγαθίας καὶ τὰς ἀντιλήψεις αὐτὰς ἐλάμβανεν ἀπὸ τὰ ἥθη τῶν ἡρώων.

Παρομοίας ἀντιλήψεις καὶ παρόμοια ἥθη ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἄλλων πόλεων τῆς ἀρχαὶς Ἑλλάδος, τῶν δποίων πολλοὶ οἴκοι γνωρίζουσιν ἀλλήλους καὶ ἔχουσι σχέσεις. Ὁ Πίνδαρος περιγράφει τὰ κατὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν παρακμὴν τῆς τοιαύτης ἀριστοκρατίας. Τὴν παρακμὴν αὐτὴν εύνοει καὶ ἡ πολιτικὴ ἔξελιξις βεβαίως. Αἱ παραδόσεις ὅμως ισχύουν καὶ συγκρατοῦν τοὺς παλαιοὺς ιστορικοὺς οἴκους, οἱ δποῖοι πάντοτε ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ στρατιωτικοῦ γοῆτρου τῆς Σπάρτης καὶ ἐκτιμῶσι διὰ τοῦτο τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ τὰς ἐπιδόσεις τὰς στρατιωτικές. Ἡς ἔχωμεν τοῦτο ὑπ' ὅψιν διὰ τὰ κατὰ τὰς πολιτειακὰς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος, περὶ ὧν γίνεται λόγος εἰς τὰ οἰκεῖα κεφάλαια τοῦ παρόντος.

Οἱ τοιοῦτοι ἀριστοκρατικοὶ οἴκοι δυσαρέστως βεβαίως ἐβλεπον τὴν ἀνάδειξιν ἀνδρῶν προερχομένων ἀπὸ κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις καὶ τοῦτο ὑπῆρξε πολλάκις κυρία ἀφορμὴ ἐσωτερικῶν ταραχῶν καὶ ἀγώνων. "Οσον μεγάλαι ὅμως καὶ ἀν ἡσαν αἱ διενέξεις καὶ ἕριδες αὐταί, οὐδέποτε ἐν τούτοις κατώρθωσαν νὰ ἐπηρεάσουν σοβαρῶς τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις. Εἰς τοῦτο συνετέλει καὶ ὁ λαός, δοτὶς οὐδέποτε εἶχε παύσει νὰ ἀναγνωρίζῃ προνόμια καὶ δικαιώματα εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν. Οἱ κεραμεῖς καὶ ἀγγειοπλάσται διὰ διαφόρων παραστάσεων ἐπὶ τῶν ἀγγείων ἔξεθειαζον τὸν ὠραίον εὐγενῆ νέον, τὸν δποῖον μόλις μακρόθεν ἡδύναντο νὰ ἀντικρύζουν.

Εἰς τοιοῦτον φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον ἔζη ἡ οἰκογένεια τοῦ Πλάτωνος, καὶ εἰς αὐτὸν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ φιλοσόφου, ἐξ ἐνὸς διθέντος περιεχομένου ἀντιλήψεων, καὶ ὑπὲ-

τὰς τότε συνθήκας, ἡρχισαν νὰ μῷρφῶνουν τὸν ἴδιον τῶν ἐσωτερικὸν κόσμον, τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ Πλάτωνος. Ἀλλὰ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ αἱ συνθῆκαι δὲν ἔμειναν σταθερά, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ζωὴ τοῦ φιλοσόφου νὰ ἔξελιχθῇ ἡρέμως μὲ τὴν δυνατήν ἀνάπτυξιν τοῦ δ., τι ἐνδιάθετον ἔφερεν ἡ προσωπικότης αὐτοῦ. Τὸ ἀλλεπάλληλα γεγονότα, φί πνευματικοὶ καὶ ἡθικοὶ συγκρούσεις καὶ ἀντιθέσεις, τὸ ἐκτυλισσόμενον δρᾶμα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἡσκησαν μεγάλην ἐπίδρασιν.

‘Ἄλλην διαδικασίαν τοῦ Πλάτωνος θέλει τὴν πυρετώδη κίνησιν τῶν Ἀθηνῶν. Βλέπει τὸν Ἀλκιβιάδην νὰ ἀνέρχηται εἰς ἀνώτατα ἄξιωματα καὶ παρακολουθεῖ τὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν Σικελίαν. Δὲν ἡμπορεῖ νὰ μένῃ ἀδιάφορος διὰ τὴν τύχην τῆς ἀλκίμου ἀθηναϊκῆς νεότητος. Ἐάν τοῦτο γένηται, δοκιμάζει τὰς συγκινήσεις ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μεταπολιτεύσεως κατὰ τὸ 411 π.Χ., ἐπειτα δὲ ζῆ μέσα εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἄγῶνας, οὓς περιγράφει εἰς τὴν ἑβδομηνὴν ἐπιστολὴν του. Βλέπει τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, τὴν κατεδάφισιν τῶν τειχῶν, τὸν θρίαμβον τῆς Σπάρτης, τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα τυράννων μὲ δρῶντα πρόσωπα εἰς τὴν ἀρχὴν στενοὺς συγγενεῖς του, τὸν Κριτίαν καὶ τὸν Χαρμίδην. Ἀκολούθως ἐπανιδρύεται ἡ δημοκρατία διὰ τοῦ Θρασυβούλου. Ὅτις ἀνὴρ ὠρίμος καὶ γέρων ὁ Πλάτων εἶχε τὴν τύχην νὰ παρακολουθήσῃ τὴν προϊοῦσαν διαφθοράν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τοῦ μηδενισμοῦ, τὸν πρὸς ἀλλήλας ἔχοντωτικὸν πόλεμον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, δὲ ὅποιος μὲ τὰς ἀκάρπους νίκας καὶ τὰς καταστρεπτικὰς ἥττας, φέρει τὴν καταστροφὴν εἰς ὀλας καὶ συντελεῖ εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς πραγματικῆς δυνάμεως εἰς τὴν Περσίαν πρὸς Ἀνατολὰς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς δυσμάς. Αἱ Θῆβαι παρουσιάζουν μικράν ἀναλαμπήν παλαιοῦ ἡρωϊσμοῦ, ἀλλὰ σβύνει μετ’ ὀλίγον καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐκ Βορρᾶ μεγάλης δυνάμεως, τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας, ἥτις ἦνωσε τοὺς ‘Ἑλληνας πάλιν διὰ τὴν ἐπιδίωξιν νέων ἰδεωδῶν. Τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς εἶχε συντελεσθῆ. Ἀρχίζει ἡ ἀναδημιουργία. Αὕτη διμῶς δὲν εῦρε τὸν Πλάτωνα ἐν τῇ ζωῇ. Ἀπέθανεν ὁ εὐπατρίδης Ἀθηναῖος φιλόσοφος ἐν ἑτοῖς πρὸ τῶν ἐορτῶν καὶ τῶν πανηγυρικῶν ἀγώνων, τοὺς δόποιους ἐτέλεσεν ὁ Φίλιππος εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου.

Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Πλάτωνος ἐπέδρασαν ἡ καταστροφή, ἡ παρακμὴ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀνατροπαί. Ἡ τοιαύτη διμῶς ἐπίδρασις δὲν ἦτο δμοία πρὸς τὴν ἐπίδρασιν, ἡ δόποια ἔκαμνεν ἄλλους ἀριστοκράτας, δόπως καὶ αὐτὸν τὸν

Κριτίαν καὶ τὸν Χαρμίδην, νὰ ἐπωφελῶνται τῆς καταστροφῆς, νὰ δράττωνται τῆς εὐκαιρίας, διὰ νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν ἔξουσίαν καὶ πραγματοποιήσωσι πόθους των ἀτομικούς σχηματισθέντας καὶ συντηρηθέντας ἐντὸς τοῦ ἀριστοκρατικοῦ περιβάλλοντος. Εἰς τὴν ἴδιοτυπον ψυχὴν τοῦ Πλάτωνος ἔζη ἡ παλαιὰ πόλις μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπὸ ὄψιν τὸ «κοινῷ συμφέροντι» καὶ διετηρεῖτο αὐτὴ πάντοτε μὲ τὰς τάσεις καὶ κλίσεις τοῦ φιλοσόφου, τὰς ὅποιας ἐνίσχυον αἱ ἰδέαι τῆς Θεοσεβείας, τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς τάξεως. Καὶ ἡ παλαιὰ αὕτη πόλις διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν καταστροφῶν, κοι τῆς παρακμῆς, ἐλαβε τώρα νέαν μορφὴν εἰς τὴν ψυχὴν του. "Ἐλαβε τὴν μορφὴν τοῦ ἀρμονικοῦ καὶ ἐν ἀπολύτῳ τάξει ὑπάρχοντος Σύμπαντος, τοῦ κόσμου ἐκείνου τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων, τῶν διαφόρων καὶ ἀνομοίων σωμάτων, ὃν ἐκαστον εἰς τὸν κύκλον τῆς κινήσεως, καὶ διὰ τῆς ἴδιομορφίας του, συντελεῖ εἰς τὴν ἀρμονικότητα καὶ τάξιν, εἰς τὴν ὡραιότητα, ἥτις κάμνει τὸ ν Μέγαν Δημοσύργῳ νὰ μὴ μετανοῇ διὰ τὴν δημιουργίαν αὐτὴν. Ἡ παράδοσις καὶ ὁ Μῦθος συνδυάζονται πρὸς τὴν ἐπιστήμην διὰ νὰ παρουσιάσουν τοιαύτην τίνα πολιτείαν, ἔστω καὶ κατὰ θεωρίαν, δυναμένην ὅμως νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἴδεωδες πολιτείας, εἰς τὸ ὅποιον νὰ τείνουν οἱ ἀνθρώποι. Εἰς τὴν «ἀρμονίαν καὶ δικαιοσύνην», εἰς τὸ «κέκαστον τὰ ἔαντον πράττειν» ἀνεκάλυψε τὴν βάσιν τῆς συγκροτήσεως καὶ ὄργανώσεως, καὶ εἰς τὴν «Πατεῖσαν» καὶ μόρφωσιν τῶν νεωτέρων γενεῶν, τὴν ἔξασφάλισιν τῆς τοιαύτης πολιτείας ἀπὸ πάσης σύν τῷ χρόνῳ δυναμένης νὰ ἐπέλθῃ φθορᾶς καὶ παρακμῆς.

Τῆς τοιαύτης πολιτείας τὸν τόπον εὗρεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἔξω τῶν Ἀθηνῶν, ἀφοῦ ἐντὸς τούτων ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀναπτύσσωνται τοιαῦται ἰδέαι, καὶ ἀφοῦ ἡ Σικελία εἶχεν ἀποδειχθῆ ἀνεπίδεκτας τοιούτων μεταρρυθμίσεων καὶ ἰδεωδῶν. Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν αὐτὴν εὔρον καταφύγιον καὶ οἱ θεοί, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐγκαταλίπει τὴν πόλιν.

2. Καταγωγὴ, παιδικὴ ηλικία, νεότης.

α') Ἡ οἰκογένεια.

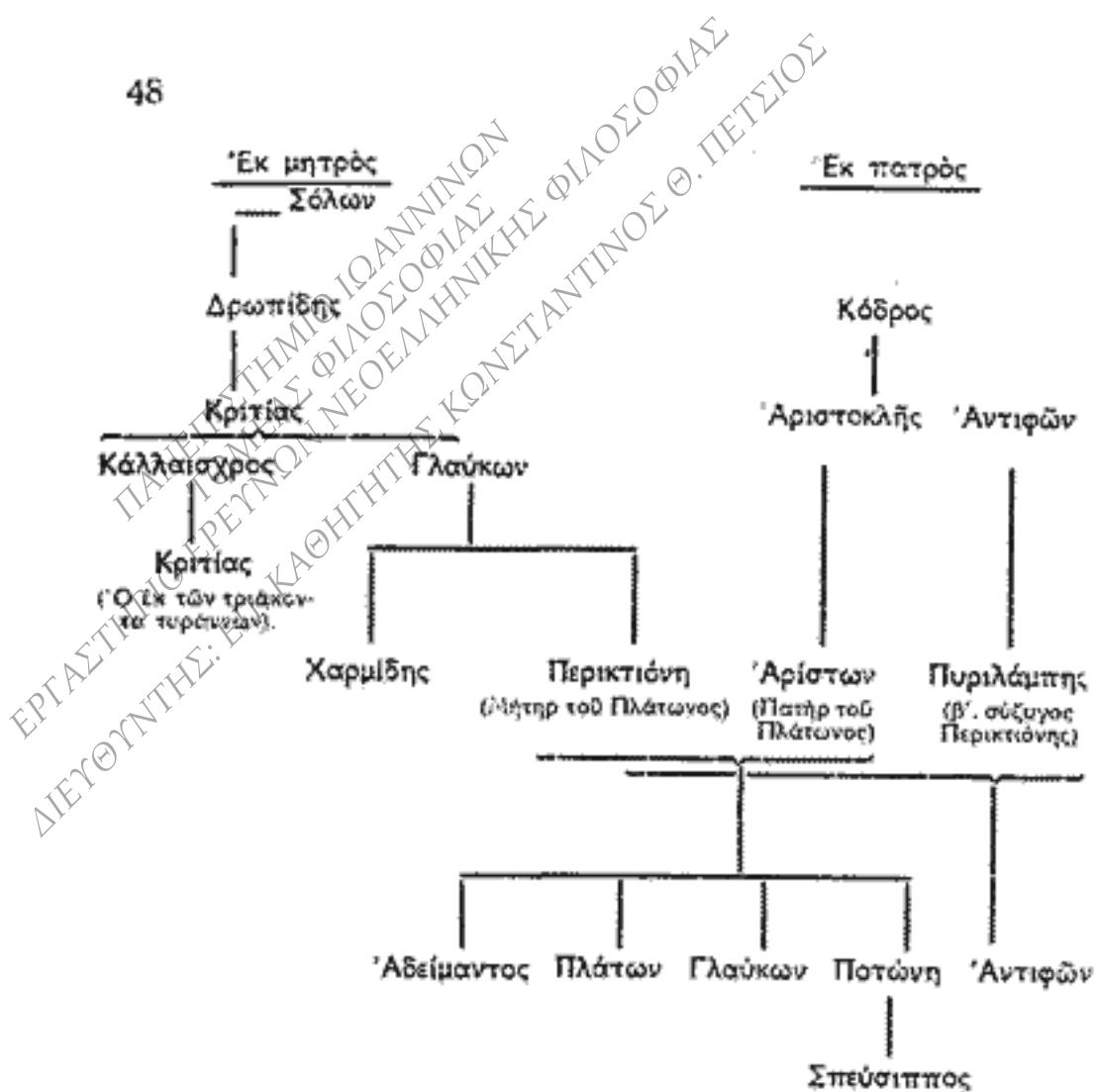
Ο Πλάτων ἐγεννήθη, κατὰ μὲν τὸν Ἀπολλόδωρον (Χρονικά), τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 88ης Ὁλυμπιάδος ἐπὶ ἀρχοντος Διοτίμου ἐν Ἀθήναις (428) 27 π.Χρ.), κατ' ἄλλους δὲ (Νεάνθην:

«Περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν· κλπ.), ἐπὶ ἄρχοντος Ἐπαμείνονος, τὸ 4ον ἔτος τῆς 87ης Ὀλυμπιάδος (428) 28 π. Χρ.», ἡτοι κατὰ τὸ ἔτος κατὰ τὸ ὅποιον ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς, καὶ ἡτο ἐπτά ἔτη νεώτερος τοῦ ρήτορος Ἰσοκράτους. Ἐκ τῶν δύο τούτων χρονολογιῶν τῆς χεινήσεως τοῦ Πλάτωνος, ἀληθεστέρα φαίνεται ἡ τοῦ Ἀπολλοδώρου (ἀκμάσαντος κατὰ τὸν δεύτερον π.Χρ. αἰῶνα), διότι συμφωνεῖ, ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς δσα ἀναφέρει ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Ἐρμόδωρος, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πλάτων ἦτο 28 ἔτῶν ὅταν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους (Μάρτιον 399 π.Χρ.), ἀνεχώρησεν εἰς Μέγαρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς πληροφορίαν Φιλοδήμου τοῦ ἐκ Γαδάρων (60 π. Χρ.), ὅτι ὁ Πλάτων, ὅταν ἀπέθανεν ὁ Σωκράτης, διήνυε τὸ εἰκοστὸν ἔβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὡς ἡμέρα γενεθλίων τοῦ φιλοσόφου ἐωρτάζετο παρὰ τῆς Ἀκαδημίας ἀργότερον, ἡ 7η Θαργηλίῶνος (Μαΐου), διότι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε γεννηθῆ καὶ ὁ Ἀπόλλων. Πράγματι δμως, καὶ ὅπως προκύπτει καὶ ἐκ συγκρίσεως τῶν ἀναφερομένων παρὰ τοῦ Ἐρμοδώρου, τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ παρὰ τοῦ Φιλοδήμου, ὁ Πλάτων ἐγεννήθη μεταξὺ Μαρτίου καὶ Ἰουλίου τοῦ ἔτους 427 π.Χρ. ἐν Ἀθήναις. Λέγουν μερικοί ὅτι ἐγεννήθη δχι ἐν Ἀθηναῖς, ἀλλ' εἰς τὴν Αἴγιναν, ὅπου κατά τινα πληροφορίαν, εἶχεν ἐγκατασταθῆ ὁ πατήρ αὐτοῦ ὡς κληροῦνχος. (Πρβλ. Διογένους Λαερτίου: Βίοι καὶ γνῶμαι 3,3). Τὸ τοιοῦτον δμως δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀναγκασθῆ μετὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Αἴγιναν, η οἰκογένεια τοῦ Πλάτωνος ἔξ ἀλλου εἶχεν ἀγροκτήματα πέριξ τῶν Ἀθηνῶν (μεταξὺ σημερινοῦ Τουρκοβούνι καὶ Κηφισσίας), πρᾶγμα τὸ ὅποιον δυσκόλως κάμνει παραδεκτὸν τὸ ὅτι η οἰκογένεια εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Αἴγιναν.

Ο πατήρ τοῦ Πλάτωνος Ἀρίστων καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Περικτίονη ἐκ τοῦ δήμου Κολλυτοῦ, ἀνήκον ἀμφότεροι εἰς παλαιάς ἀριστοκρατικὰς οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐγενεαλογοῦντο δ μὲν Ἀρίστων ἀπὸ τοῦ βασιλέως Κόδρου, ἡ δὲ Περικτίονη, διὰ τοῦ προπάππου της Δρωπίδου, ἀπὸ τοῦ Σόλωνος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, συμφώνως πρὸς τὰς γενεαλογίας τῶν γηγενῶν ἡ αὐτοχθόνων Ἀθηναίων, καὶ τοῦ Πλάτωνος ἡ καταγωγὴ ἀνέφερε τὴν ἀρχὴν της εἰς τὴν Μυθολογίαν καὶ εἰς τοὺς Θεούς. Ἐκ μητρὸς δηλαδὴ διὰ τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Νηλέως, ἐκ πατρὸς δὲ διὰ τοῦ Κόδρου καὶ τοῦ Μελάνθου, σι-

τινες ένόμιζον ότι κατήγοντο από τὸν Ποσειδῶνα, ήδύνατο νὰ καυχᾶται καὶ ὁ Πλάτων ὅτι κατήγετο απὸ τὸν θεὸν τοῦτον. 'Αλλ᾽ ἡ προσωπικότης τοῦ Πλάτωνος εἶχε τόσην ίδιαν σημασίαν καὶ ἀξίαν, ὡστὲ νὰ μὴ θεωρῆται ἀρκετὴ ἡ οἰκογενειακὴ γενεαλογία διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ καὶ δοξάσῃ αὐτὴν ὃσον ἐπρεπεν. Διὰ τοῦτο ἐπλάσθη ὁ μῆθες ὅτι ὁ Πλάτων εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Περικλιόνην τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τοῦ Θαργηλιῶντος (Μαΐου), καθ' ἣν ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε γεννηθῆ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων. 'Η τοιαύτη μυθοπλασία φαίνεται βεβαίως ἐκ πρώτης δψεως ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς διαφωτίσεως ἐκείνης, καθ' ἣν ἔγεννηθη ὁ Πλάτων, καὶ ὅπότε διὰ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν Σοφιστῶν, αἱ περὶ Θεῶν, αἱ κοσμογονικαὶ καὶ αἱ περὶ ἡρώων μυθολογίαι ἐκρίνοντο, καὶ παρ' ὅλην τὴν ἔμμονήν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Πολιτείας εἰς τὰ πάτρια καὶ εἰς τὰς παραδόσεις (διώξεις καὶ καταδίκαι ἐπὶ ἀσεβείᾳ), ἡλέγχοντο διὰ νὰ ἀποδειχθῶσιν ὡς μὴ ἔχουσαι σχέσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. 'Αν δικαστικοὶ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν δύναμιν καὶ ἐπιβολὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ Πλάτωνος, τὸν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐπιστήμην Θρησκευτικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἀκαδημίας, τὰς περὶ μετεμψυχώσεως καὶ ἐπικοινωνίας πρὸς τὸ θεῖον καὶ ὑπερκόσμιον ἀντιλήψεις, τὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν θρησκευτικότητα τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ ἀργότερον, καὶ τέλος τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον ἀνέκαθεν (Πυθαγόρας, Ἐμπεδοκλῆς) ἐπικρατήσασαν τότε τάσιν νὰ ἔξιδανικεύωνται αἱ μεγάλαι φιλοσοφικαὶ προσωπικότητες, εἰς τὰς ὅποιας, μετὰ τῆς ίδιοφυίας, ἀνεγνωρίζετο καὶ ἄλλη τις θεία μυστηριώδης δύναμις, δυνάμεια νὰ ἔννοησωμεν διὰ τί καὶ πῶς ἐπλάσθη ἡ περὶ Πλάτωνος μυθολογία αὐτή. 'Η φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος, ὁ χαρακτὴρ του, ὁ βίος του, εἶχον τὰς εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀποδιδομένας ίδιότητας. 'Ἐπομένως πρὸς οὐδένα ἄλλον θεὸν ἦτο δυνατὸν νὰ σχετισθῇ ὁ φιλόσοφος αὐτός. 'Αλλὰ πλὴν τοῦ τοιούτου μύθου τῆς Θεοποιήσεως, ὑπάρχει καὶ ἔτερος, μῆθος ἐπίσης, τῆς ὑποτιμήσεως τῆς ἀξίας καὶ σημασίας τοῦ Πλάτωνος. Περὶ τούτου δικαστικοὶ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν δύναμιν.

Τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τοῦ Πλάτωνος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Διαιλόγων (Χαρμίδου, Τιμαίου, Ἀπολογίας, Πολιτείας, Παρμενίδου κλπ.), τῶν Ἐπιστολῶν, ὅπου μόνον ὑπαινιγμοὶ γίνονται, καὶ τῶν Βιογραφιῶν (Διογέν. Λαέρτ. 3, 1 κ. ἔ), ἔχει ὡς ἔξτης:

"Ἄστε κατὰ τὸ γενεαλογικὸν αὐτὸ δένδρον, ὁ Πλάτων εἶχε θείους μὲν πρὸς μητρὸς τὸν Χαρμίδην καὶ τὸν Κριτίαν, οἵτινες διεδραμάτισαν σπουδαῖα πρόσωπα κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα ἡγεμονίας καὶ τῶν δέκα ἐν Πειραιεῖ, ἀδελφοὺς δὲ τὸν Αδείμαντον καὶ τὸν Γλαύκωνα, καὶ ἀδελφὴν τὴν Ποτώνην, τὴν μητέρα τοῦ Σπεύσιππου. Φαίνεται ὅτι ὁ πατήρ αὐτοῦ Ἀρίστων δὲν ἔζησεν ἐπὶ μακρόν, διότι πρὸ τοῦ δικόμη ήλικιωθῆ ὁ Πλάτων, ἢ Περικτιόνη συνεζεύχθη εἰς δεύτερον γάμον τὸν Πυριλάμπην, ὅστις ἦτο συγγενής τῆς οἰκογενείας, διότι ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ φέρεται ως μήτηρ τοῦ Χαρμίδου. Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου γάμου ἔγεννήθη ἐτεροθαλῆς ἀδελφὸς τοῦ Πλάτωνος ὁ Αντιφῶν. Ἄξιζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Πυριλάμπης ἦτο σπουδαῖα πολιτικὴ προσωπικότης, ὅπαδὲς τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Δημοκρατίας, καὶ εἶχε σταλῆ καὶ πρέσβυς εἰς τὴν Περσικὴν αὔλήν, ὅπόθεν ἐπιστρέψας εἶχε φέρει εἰς τὰς Ἀθήνας σπα-

νίας ώραιότητος πτηνά. Τοιουτοτρόπως ἡ οἰκογένεια τοῦ Πλάτωνος, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ Κριτίου καὶ τοῦ Χαρμίδου συνεδέετο πρὸς τὴν ἀντιδημοκρατικὴν τολιτικὴν μερίδα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ Πυριλάμπους πρὸς τὴν δημοκρατικὴν τοιαύτην, τοῦτο οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ἥσκησεν ἐπίδρασιν τίνα, δὲν ἴσχυσεν διμῶς ὥστε νὰ διαθέσῃ τὴν οἰκογένειαν ὑπὲρ τῆς δημοκρατικῆς τολιτικῆς μερίδος. Ἀπὸ τὴν μακράν του ἡλικίαν ἀκόμη ὁ Πλάτων θεωράζει τὸν θεῖόν του Χαρμίδην καὶ μετὰ στοργῆς περιγράφει τὴν ταπεινοφροσύνην του καὶ τὸ ποιητικὸν τάλαντον, ὡς κληρονομικόν τι. Ἐπίσης καὶ ὁ Κριτίας, ἥσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὸν νέον Πλάτωνα καὶ μάλιστα τοιαύτην, ὥστε δλοι αἱ παρεκτροπαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ πολιτικαὶ πράξεις, αἱ ὄποιαι δὲν ἥπτο δυνατὸν νὰ τύχωσιν ἐπιδοκιμασίας ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, νὰ μὴ ισχύσωσι νὰ μεταβάλωσι τὰς πρώτας ἐντυπώσεις. Περὶ τῶν γονέων του, καὶ πρὸ πάντων περὶ τῆς μητρός του Περικτιόνης, σύδαμοῦ ἀναφέρει τι ὁ Πλάτων. Χαρακτηρίζει διμῶς ἐπαρκῶς εἰς τοὺς διαλόγους τοὺς ἀδελφούς του Ἀδείμαντον καὶ τὸν Γλαύκωνα. Ὁ Ἀδείμαντες εἶναι σοβαρὲς πάντοτε, δλιγόλογος, ἐμβαθύνει περισσότερον εἰς τὰ πράγματα. Ὁ Γλαύκων εἶναι ζωηρές, ἐνθουσιώδης, ἀστεῖς, ἀγαπᾶ τὴν μουσικὴν καὶ διολογεῖ τὰς ἀπὸ ιδιοσυγκρασίες ἔρωτικὰς τάσεις του. Τοιουτοτρόπως οἱ ἀδελφοὶ του ἔχουν ιδιότητας, τὰς διποίας ὁ Πλάτων συνδυάζει εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' οὐδεὶς ἔξ αὐτῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν, μόλονότι καὶ αὐτοὶ φαίνεται ὅτι ἔγνωριζον τὸν Σωκράτην, διότι ἀργότερον βλέπομεν ὅτι ὁ Ἀδείμαντος ἐγγυᾶται διὰ τὸ χρηματικὸν πτερόν, τὸ ὄποιον ἐπρεπε νὰ καταβληθῇ διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ καὶ σωθῇ ὁ Σωκράτης.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Πλάτωνος διέμεινε μὲν εἰς τὴν Πόλιν τῶν Ἀθηνῶν χάριν τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς μορφώσεως τῶν τέκνων, εἶχεν διμῶς, ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώθη, καὶ κτήματα εἰς τὸν δῆμον Ἰφιστιαδῶν, μεταξὺ Τουρκεστούνι καὶ Κηφισσίας, ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διέτριβεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν τὰς εἰς τοὺς «Νόμούς» περιγραφὰς τοῦ Πλάτωνος, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀποστροφὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν βίον τῶν πόλεων καὶ μάλιστα τῶν παραλίων, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν μετά βεβαιότητος ὅτι ὁ Πλάτων ἔζησεν ἐπ' ἀρκετὸν εἰς τὴν ὑπαιθρὸν καὶ εἰς τὴν ἔξοχήν. Ἡ «Πολιτεία» αὐτοῦ φανερώνει πόσον ἀγαπᾷ καὶ ἔκτιμα τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀγροτικὴν ζωήν. Τὸ ἐλεύθερον αὐτὸν φυσικὸν περιβάλλον, ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ πρὸς τὴν θεοσέ-

βειαν τῆς οἰκογενείας τοῦ Πλάτωνος, παρέσχεν ὅλην τὴν εὐ-
νοϊκὴν ἀτμόσφαιραν, εἰς τὴν δποίαν ἡτο δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ
ἡ ψυχοπνευματικὴ ἴδιοφυῖα τοῦ φιλοσόφου. Ἡ θρησκευτικότης
καὶ ἡ εὐλάβεια αὐτοῦ πρὸς τοὺς Θεούς, ἀφίνουν νὰ ἐννοηθῇ
ὅτι ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἶχε λάβει τοιαύτην ἀνατροφήν. Καὶ ναὶ
μὲν δὲν ἔχομεν εἰδικὰς περιγραφὰς τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ἀνατρο-
φῆς καὶ παιδεύσεως, δυνάμεθα δμῶς νὰ λάβωμεν ἰδέαν αὐτῆς
ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ὃν διῆγον αἱ οἰκογένειαι τῆς κοι-
νωνικῆς τάξεως, εἰς τὴν δποίαν ἀνῆκον οἱ γονεῖς τοῦ Πλάτωνος.
Οὐτῶ π.χ. ἡ ἡμέρα ἡρχιζε καὶ ἐτελείωνε μὲν προσευχὰς κατὰ τὴν
ἀνατολὴν καὶ κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἡ ἐστία ἡτο Ἱερὸν καὶ
εἰς τὴν αὔλην πρὸ τῆς οἰκίας, ὑπῆρχε βωμός, ὅστις ηὔτρεπτί-
ζετο, διεκοσμεῖτο, καὶ δπου ἐγίνοντο θυσίαι. Ἐκάστη εὐκαιρίᾳ
εἶχεν ἴδιαιτέραν προσευχήν, καὶ πᾶν σφαζόμενον ζῶον ἡτο
καὶ θυσία. Δένδρα διάφορα καὶ λίθοι, ὅπως καὶ πηγαί, ἥσαν
ἱερά. Πρὸ πάντων δμῶς Ἱεροὶ ἥσαν οἱ τάφοι οἱ οἰκογενειακοί.
Διὰ τῆς λατρείας ἔξηκολούθουν νὰ ζοῦν οἱ ἀπεθανόντες καὶ νὰ
ἐπιδρῶσι πνευματικῶς καὶ ἡθικῶς ἐπὶ τῶν ζώντων. Οἱ θεοὶ
τῆς πόλεως τέλcs ήσοκουν μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνατρο-
φήν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῶν νέων γενεῶν. Αἱ χάριν αὐτῶν
έορται διήρουν τὸ ἔττα, ἐφερον τοὺς ἀνθρώπους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ,
εἴτε διὰ «θεωρίαν» τινὰ καὶ λιτανείαν, ἢ πομπήν, εἴτε χάριν
ἐπισκέψεως Ἱερῶν καὶ ναῶν, δπου ἐψάλλοντο διάφοροι ὄμνοι.
Αἱ ἔορται πάλιν καὶ πανηγύρεις, εἰς τὰς δποίας δὲν ἐπετρέπετο
νὰ λαμβάνωσι μέρος τὰ παιδία, ἀκόμη περισσότερον ἡρέθιζον
τὴν φαντασίαν καὶ ἀνέπτυσσον τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὔσέβειαν.

Εἰς τοὺς «Νόμους» (887 d. ἔξ.) περιγράφει ὁ Πλάτων πῶς τὰ
μικρὰ παιδία ἡσυχάζουν, σιωποῦν καὶ προσέχουν ὅταν ἡ τρο-
φὸς ἡ ἡ μήτηρ των διηγεῖται εἰς αὐτὰ παραμύθια καὶ μύθους,
πῶς τίποτε ἀλλο δὲν βλέπουν μᾶλλον εὐχαρίστως ἀπὸ τὰς
θυσίας, καὶ τίποτε ἀλλο δὲν παρακολουθοῦν μὲν μεγαλυτέρων
εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὰς προσευχάς, εἰς τὰς δποίας ἐπιτρέπεται
νὰ λαμβάνουν μέρος, πῶς συγκινοῦνται ὅταν ὁ πατήρ καὶ ἡ
μήτηρ των προσεύχονται ὑπὲρ αὐτῶν, κλπ. κλπ. Καὶ ἀν δλα
αὐτὰ δὲν είναι περιγραφαι ἔξ ἀναμνήσεων, ἐν τούτοις ἐκδηλώ-
νουν ζωηρὰν ἀνάμνησιν τοῦ γέροντος συγγραφέως τῶν «Νό-
μων» ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας καὶ ζωηρὰν ἐπίσης ἐγχάραξιν
εἰς τὴν ψυχήν του τῆς πίστεως πρὸς τοὺς θεούς καὶ τῆς εὔσε-
βειας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ οἰκογενειακὴ ἀνατροφὴ κα-
θώρισε τὴν θέσιν τοῦ Πλάτωνος ὡς πρὸς τὴν πόλιν καὶ ὡς πρὸς
τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, καὶ ἐμμέσως αὐτὴ πάλιν

Ξένωκε τὸν προσανατολισμὸν εἰς τὴν θρησκείαν τῆς καρδίας του καὶ εἰς τὴν Πολιτείαν τῆς ἰδεολογίας του. Λέγεται ὅτι ὅταν ἀπέθνησκεν ηύχαριστησε τοὺς θεούς, διότι ἔγεννήθη ἀνθρώπος, διότι ἔγεννήθη Ἑλλην, καὶ διότι ἔγεννήθη σύγχρονος τοῦ Σωκράτους (Πρβλ. Πλουτάρχ. Μάριον 46), θὰ ἦτο ὅμως ὁρθὸν ἐπίστης νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς θεούς καὶ διότι ἀνῆκεν εἰς τοιαύτην οἰκογένειαν.

β'. Ἡ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀνατροφὴ τοῦ Πλάτωνος.

Σωματικῶς ὁ Πλάτων παρουσίαζε τελείαν κανονικότητας καὶ ἀνάπτυξιν. Ήλιχε πλαστὸν μέτωπον, εὔρὺ στῆθος καὶ ὄμοις, σωματικὴν διάπλασιν ἀθλητοῦ μᾶλλον. Διὰ τοῦτο λέγεται ὅτι τὸ καθ' ἑαυτὸν ὄνομά του ἦτο Ἀριστοκλῆς, ὅτι: Εἳ μετωνομάσθη «Ἴλ ἀ τῶν» ἀπὸ τὸν γυμναστήν του Ἀρίστωνα τὸν Ἀργείον «διὰ τὴν εὐεξίαν» καὶ τὴν σωματικὴν πλεοντήτητα. Κατ' ἄλλους πάλιν, ὧνομάσθη οὕτω «διὰ τὴν πλατύτητα τῆς ἐρμηνείας». Καὶ ἔδω βλέπομεν νὰ πλάττηται μῆθος περὶ τὸ ὄνομα τοῦ φιλοσόφου, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι Πλάτων ἦτο τὸ κύριον ὄνομα αὐτοῦ, διότι τοιοῦτον ὄνομα ἦτο ἐν χρήσει τότε (Πλάτων ὁ κωμοκός κλπ.), δχι ὡς ἐπίθετον χαρακτηριστικὸν ἴδιότητές τινες.

Πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτοῦ διάπλασιν ἀνταπεκρίνετο ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἡ πνευματικὴ τοιαύτη. Ἡτο δξύνους, εὐφύστατος, φιλομαθέστατος, παρουσίαζε ταχύτητα ἀντιλήψεως, μεγάλην ἐπιμέλειαν, προσοχὴν καὶ τελείαν μνήμην, ὅλα δηλαδὴ τὰ ἐκ φύσεως προσόντα, τὰ ὅπεια αὐτὸς ὁ ἴδιος προϋποθέτει καὶ θεωρεῖ ἀπαραίτητα διὰ τὸν μέλλοντα φιλόσοφον (Πολιτεία 486, 503 ε). Μὲ τοιαύτην λοιπὸν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ἀρχίζει ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἐκπαίδευσίς του ἐντές τοῦ σοβαροῦ καὶ αὐστηροῦ οἰκογενειακοῦ του περιβάλλοντος, ὃπου ἔβασίλευε μὲν ἡ στοργή, ἐκολάζοντο ὅμως αἱ παιδικαὶ παρεκτροπαὶ δχι σπανίως καὶ διὰ τῆς μητρικῆς χειρός. Καὶ περὶ τῆς παιδικῆς τοῦ Πλάτωνος ἡλικίας δὲν ἔχομεν δυστυχῶς ἀμέσους περιγραφάς καὶ πληροφορίας, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν ἔμποδίζει νὰ λάβωμεν ἔννοιαν τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαίδευσεώς του ἀπὸ τὸ εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν του τότε συνήθως ἐφαρμοζόμενον εἶδος ἀνατροφῆς. Ὁ παῖς ἀπὸ τοῦ 7ου ἔτους ἐτίθετο ὑπὸ τὴν συνοδείαν τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀνθρώπου ἡλικιωμένου, δχι 'Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δούλου ἀκαταλλήλου δι' ἀλλην ἐργασίαν. Ἡ τοιαύτη